

De reactie van roofvogels en andere dieren op de zonsverduistering

Henk Vels

Een week voordat de zonsverduistering plaats zou vinden, begon het bij mij al te kriebelen. Je wordt onrustig. Kijkt uit naar die dag. Wij mensen weten en kunnen begrijpen wat er aan de hand is. Maar hoe reageren de roofvogels en andere dieren op dit natuurfenomeen?

Heel veel vragen op dit moment. Veel gelezen over de zonsverduistering die al plaats heeft gevonden en nu maak ik er zelf één mee. Dit wordt een spannend moment. Vandaar mijn onderzoek, dat uit belangstelling is ontstaan, naar wat er nu precies in de natuur gaat gebeuren. Ik neem mij voor het onderzoek in de "Ellerslenk", een ecologisch reservaat van Staatsbosbeheer aan de oostzijde van Oostelijk Flevoland, uit te voeren.

Op de dag zelf, 11 augustus 1999, 's morgens vroeg. Om 06.30 uur zijn de vogels al volop aan het fluiten, een Havik vliegt over, Koolmezen en Pimpels zijn op zoek naar voedsel, Merels zijn in de struiken aan het bekvechten. Gewoon een dag als ieder ander. De spullen gepakt: opschrijfboekje, een meter om de temperatuursverschillen te meten, zonnebril en natuurlijk een thermoskan koffie. Alles in de rugzak gepakt en vol goede moed op pad. Onderweg vertelt mij een bosarbeider met twintig dienstjaren dat hij de natuur nog nooit zo stil heeft meegemaakt. We spreken dan over het tijdstip 09.30 uur. Voelen de dieren dit soms al aan?

Om 10.55 uur aangekomen op de plaats van bestemming: de 'Ellerslenk'. Waarom nu de 'Ellerslenk' als onderzoek plaats. De 'Ellerslenk' is een natuurreservaat, een vochtig schraal grasland van c. 35 ha groot. De zuid- en noordzijde zijn afgeschermd door een singel van loofhout en aan de andere zijden is de plek omgeven door opgaand loofbos. Op een derde van de breedte is het reservaat in de lengterichting doorsneden door een sloot. Aan de oostzijde ligt in de lengterichting ook een sloot. In beide sloten liggen stuwen. Het reservaat ligt tegen het Veluwemeer aan.

Al verscheidende jaren broedt aan de oost- en westzijde een Havik en een Buizerd. Dit jaar zijn beide horsten bezet geweest en allebei de paren brachten twee jongen voort. Bij mooi weer zie je de Buizerds, jong en oud, aan het termieken, een buitengewoon mooi gezicht. Hun brede vleugels mooi zichtbaar aan de onderzijde.

Ook komt een verscheidenheid aan planten voor, zoals havikskruid, akkerdistel, braam, koninginnekruid, kale jonker, rode- en witte klaver en verschillende soorten orchideeën. Deze planten zijn weer waard- en voedselplanten voor dagpauwoog, citroenvlinder, bruin- en bont zandoogje, klein- en groot koolwitje, icarusblauwtje, kleine vos en atalanta. Libellen, in verschillende soorten, groot en klein, en de vele

soorten insecten zorgen ervoor dat vele vogels hun voedsel komen zoeken. Diversiteit is hier optimaal aanwezig.

Dan mijn bevindingen, inclusief de ontvangen reacties van anderen. Hierbij dien ik wel te vermelden dat reacties betreffende de roofvogels minimaal waren, maar ik denk dat de roofvogels qua gedrag hetzelfde vertoond hebben als de zangvogels tijdens de zonsverduistering.

Buizerd, vermoedelijk adult, bij Twiske, 30 mei 1999 (Nirk Zijlmans). *Common Buzzard, probably adult, near Twiske, 30 May 1999.*

Om 11.00 uur is de temperatuur 19°C, het is bewolkt en er staat een zuchtje wind. Vele insecten bevinden zich ongeveer vijf meter boven de grond. De tientallen Boeren- en Huiszwaluwen zijn hierop aan het jagen. Twee juvenielen en twee oude Buizerds zijn aan het zweven op de warme zomerlucht, fascinerend om te zien. Het gemiauw is duidelijk hoorbaar en overtreft elk ander geluid.

Zo liggend op mijn rug, alleen te velde, wat een rust. Dit is in ons land bijna niet meer mogelijk. De temperatuur stijgt om 11.15 uur naar 20°C, het is warmer geworden. De zon is duidelijk zichtbaar. Op de achtergrond is het geluid van een blatend schaap te horen. De temperatuur zakt om 11.30 uur naar 17°C. De Buizerds zijn niet meer te zien of te horen. Zwaluwen worden ook minder in aantal. De oorzaak is dat insecten zich terugtrekken. Dit heeft te maken met de snelle temperatuursdaling.

Karekieten die zich ophouden in het riet, maken zich met veel kabaal kenbaar. Onder dekking van het riet vliegen ze van stengel naar stengel, stiekem kijkend naar wat je

aan het doen bent. Het Winterkoninkje laat zich duidelijk horen met het scherpe 'trrr trrr'.

Om 11.55 uur is het windstil, de temperatuur is gezakt naar 16°C. De vlinders en libellen verstoppen zich onder de planten, stronken en takken of verdwijnen in het riet. Meldingen uit het land vermelden hetzelfde gedrag. Vlinders en libellen stoppen ongeveer een half uur voor de eclips hun activiteiten. Bijen gaan bijtijds naar hun kasten.

Een Havik vliegt traag over en verdwijnt in de verte, nagestaard door mij. Één minuut over twaalf worden de enkele zwaluwen die nog aanwezig zijn wat nerveus. Een Sperwer komt overvliegen. Als op afspraak, begonnen de zwaluwen de overkomende Sperwer te belagen. Deze trekt zich er niets van aan en vliegt 'vrolijk' verder. De wind is om 12.10 uur gaan liggen. De zwaluwen zijn weggetrokken, vermoedelijk naar hun slaapplaatsen. Enkele nachtvlinders (nachtpauwoog) fladderen rond. De temperatuur is 15°C, de zon is gedeeltelijk zichtbaar. Vlak voor de eclips vlogen er nog vijftien Kieviten over, daarna was er geen vogel meer te horen of te zien.

Klokslag half één wordt het kil en koud of was het toch de spanning? De temperatuur heeft zijn laagste punt bereikt nl. 14.2°C. Er is niets meer te zien of te horen. Het lijkt of de natuur in slaap gevallen is. De zon is ondanks de schemer goed zichtbaar. Een kleine sikkkel aan de hemel is mooi waar te nemen.

Omstreeks 12.45 uur komt de natuur langzaam weer tot leven. Vliegen worden weer zichtbaar en de zwaluwen keren terug om op hun favoriete prooien te jagen. Pas om 13.01 uur zag ik de eerste vlinder (icarusblauwtje) weer. Buizerds heb ik niet meer gezien. De zangvogels begonnen tien minuten na de zonsverduistering weer met hun gezang. Duiven keerden ook weer terug van hun slaapplaatsen.

De zonsverduistering heeft naar mijn mening sterke invloed gehad op de fauna. Met name roof- en zangvogels, vlinders, insecten en libellen reageerden er sterk op. De zonsverduistering is voorbij, maar heeft toch zijn invloed achtergelaten. Sommigen onder ons werden zelfs emotioneel. Anderen schreven erover. Sommigen dachten dat het einde van de wereld nabij was. De dieren reageerden op hun eigen wijze. Sommige verdwenen en lieten zich niet meer horen. Andere gingen liggen in het veld. Nachtvlinders lieten zich zien. Een ieder reageerde op zijn eigen manier. Hoe dan ook, dit natuurfenomeen heeft iets wonderlijks. Het heeft op mij een diepe indruk achtergelaten en ik ben blij dat ik deze zonsverduistering heb meegemaakt. Hetzelfde hoop ik ook voor jullie.

Adres: Lucernehof 144, 8256 CP Biddinghuizen.